

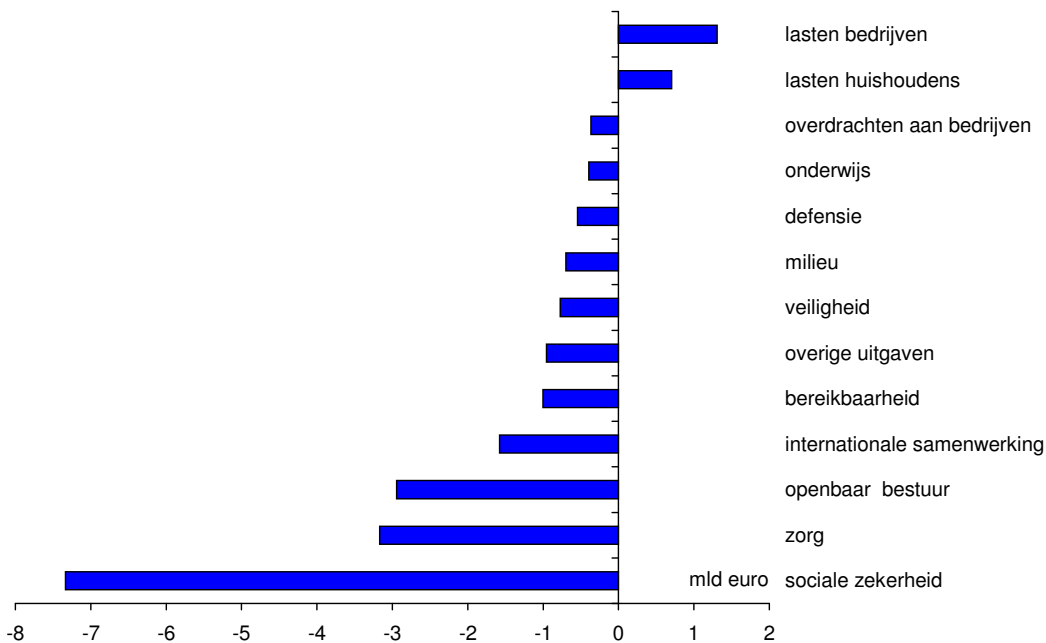
3 CDA

3.1 Budgettaire effecten

Het beleidspakket van het CDA¹¹ verbetert het EMU-saldo met 18 mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015. Dit is de ex ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt uitsluitend door lagere uitgaven en wordt enigszins beperkt door lastenverlichting. Het houdbaarheidseffect van het pakket van het CDA bedraagt 5,1% bbp; hierbij is ook rekening gehouden met de budgettaire uitwerking van de maatregelen op lange termijn en met de macro-economische doorwerking ervan, zoals die op de werkgelegenheid (zie 3.4).

Tabel 3.1	Budgettaire effecten van beleidspakket CDA t.o.v. basispad	
	mld euro (prijzen 2010)	% bbp 2015
Effect op EMU-saldo 2015 (ex ante)	18	2,8
Verbetering houdbaarheidstekort	33	5,1

Figuur 3.1 Ex ante budgettaire effecten van beleidspakket CDA t.o.v. basispad (gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen, 2015, mld euro in prijzen 2010; – = positief effect op EMU-saldo)

Het CDA wil per saldo 19¾ mld euro ombuigen in 2015 ten opzichte van het basispad. Dit is gecorrigeerde voor financieringsverschuivingen die de EMU-relevante overheidsuitgaven verhogen met netto 2½ mld euro. De netto ombuiging is het resultaat van 21½ mld euro aan

¹¹ Bijlage A geeft een gedetailleerde beschrijving van het CDA-programma.

ombuigingen en 1¼ mld euro aan intensiveringen. In het beleidspakket wordt in netto termen vooral omgebogen bij sociale zekerheid en bij openbaar bestuur. De belangrijkste bruto intensivering betreft onderwijs. De reële groei van de collectieve uitgaven (gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen) komt na verwerking van het beleidspakket uit op een daling van ¼% per jaar in 2011-2015, tegenover een stijging van 1¼% in het basispad.

Het beleidspakket van het CDA verlaagt het totaal van belastingen en sociale premies met per saldo 2 mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen.

Tabel 3.2	Reële collectieve uitgavenontwikkeling, CDA, 2011-2015							
	Basispad	Ombui- gingen (-)	Bruto Intensive- ringen	Netto intensi- veringen	Basispad inclusief beleids- pakket	Basispad	Basispad inclusief beleids- pakket	
	mld euro, in prijzen 2010				% per jaar			
Distributief beleid								
Sociale zekerheid	4¾	- 7½	¼	- 7¼	- 2½	1¼	- ¾	
Zorg	8	- 3¾	½	- 3¼	4¾	2¾	1¾	
Onderwijs	1¾	- 1¼	¾	- ½	1½	1	¾	
Overdrachten aan bedrijven	- 1¼	- ¼	0	- ¼	- 1½	- 2	- 2¾	
Overig beleid								
Openbaar bestuur	- 3	- 3	0	- 3	- 6	- 1	- 1¾	
w.v. Rijk		- ¾	0	- ¾				
lokaal bestuur		- 1¾	0	- 1¾				
Overig		- ¼	0	- ¼				
Veiligheid	¼	- 1	¼	- ¾	- ½	½	- 1	
Defensie	0	- ½	0	- ½	- ½	¼	- 1¼	
Bereikbaarheid	- 1	- 1	0	- 1	- 2	- 1¾	- 3¾	
Milieu		- ¾	0	- ¾				
Internationale samenwerking	1½	- 1½	0	- 1½	- ¼	2	- ¼	
Overig		- ¾	- ¼	- 1				
Totaal netto collectieve uitgaven (gecorrigeerd)	17½	- 21½	1¾	- 19¾	- 2¼	1¼	- ¼	
Financieringsverschuivingen	- 4½	- 1	3½	2½	- 2			
Totaal EMU-relevante netto uitgaven	13	- 22½	5	- 17½	- 4¼	1	- ¼	

Collectieve uitgaven

Het CDA verlaagt de uitgaven voor **sociale zekerheid** per saldo met 7¼ mld euro in 2015. Dit is voor financieringsverschuivingen gecorrigeerd. De grootste bezuinigingen vloeien voort uit de beperking van de zorgtoeslag (1¼ mld euro), de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd (1 mld euro) en de beperking van de maximale ww-duur tot één jaar (1 mld euro).

Het CDA verlaagt de **zorguitgaven** per saldo met 3¼ mld euro. Dit is de voor financieringsverschuivingen gecorrigeerde daling. Het CDA bespaart vooral op de awbz door de invoering van vouchers die recht geven op 90% van de genormeerde zorgkosten, in

combinatie met het verlagen van de eigen bijdrage ($\frac{3}{4}$ mld euro) en extramuralisering ($\frac{3}{4}$ mld euro). De belangrijkste ombuigingen op de zvw zijn een wettelijke rem op de inkomens van medisch specialisten en bestuurders in de zorg (bruto $\frac{1}{2}$ mld euro, na belasting $\frac{1}{4}$ mld euro) en het tegengaan van aanbodgeïnduceerde vraag ($\frac{1}{2}$ mld euro).

Ten opzichte van het basisbeeld verlaagt het CDA de **onderwijsuitgaven** netto met $\frac{1}{2}$ mld euro. Dit is de resultante van ombuigingen van $1\frac{1}{4}$ mld euro en intensiveringen van $\frac{3}{4}$ mld euro. De grootste ombuiging betreft extra collegegeld bij bovennormale studieduur ($\frac{1}{2}$ mld euro). De grootste intensivering betreft extra middelen voor prestatiebeloning van lerarenteams (bruto $\frac{1}{4}$ mld euro). Afgezien van de verhoging van het collegegeld blijven de onderwijsuitgaven per saldo gelijk.

Het CDA bezuinigt per saldo voor $\frac{1}{4}$ mld euro op **overdrachten aan bedrijven**, vooral door specifieke innovatiesubsidies te verminderen.

Het CDA bezuinigt 3 mld euro op **openbaar bestuur**, waarvan 1 mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk en zbo's (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals UWV) en $1\frac{3}{4}$ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies $3\frac{1}{4}$ mld euro in 2015 en 4 mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening (zie bijlage J.1). Het CDA wil de ombuiging deels realiseren via loonmatiging in de collectieve sector, met het oog op een gelijke ontwikkeling van lonen en uitkeringen en bevordering van werkgelegenheid. Het CPB heeft de ombuiging in de volumesfeer geboekt, omdat naar haar oordeel de overheid niet eenzijdig de arbeidsvoorwaarden in de overheids- en de zorgsector kan bepalen. Bovendien is de arbeidsmarkt in de periode 2011-2015 naar verwachting relatief evenwichtig (zie bijlage J.2).

Het CDA verlaagt de uitgaven voor **veiligheid** met per saldo $\frac{3}{4}$ mld euro. Uitgaven dalen vooral door vermindering van de overhead bij de betrokken ministeries ($\frac{1}{2}$ mld euro). De intensivering betreft het aantrekken van 2000 extra politieagenten ($\frac{1}{4}$ mld euro).

Het CDA buigt voor $\frac{1}{2}$ mld euro om op **defensie**, vooral door implementatie van variant d uit hervormingsrapport 20, met onder andere het schrappen van één luchtmobiel bataljon en minder aanschaf van jachtvliegtuigen.

Het CDA verlaagt de uitgaven voor **bereikbaarheid** per saldo met 1 mld euro. Openbare aanbesteding van het hoofdrailnet en van het openbaar vervoer in de drie grote steden verminderen de uitgaven met $\frac{1}{4}$ mld euro. Er valt $\frac{1}{4}$ mld euro vrij door het niet invoeren van de abvm-versie van de kilometerheffing.

Het CDA bezuinigt $\frac{3}{4}$ mld euro op **milieu**-uitgaven, vooral door het terugdraaien van eerdere subsidies op de duurzame leefomgeving ($\frac{1}{4}$ mld euro).

Het CDA bezuinigt 1½ mld euro op **internationale samenwerking**. De EU-uitgaven dalen met 1 mld euro, door continuering van de huidige korting. De uitgaven voor ontwikkelings-samenwerking dalen met ½ mld euro.

Op de **overige uitgaven** bezuinigt het CDA per saldo 1 mld euro. Er wordt vooral bezuinigd op inburgering (½ mld euro). Op deze post zijn ook de directe belastingeffecten geboekt van maatregelen die inkomens beïnvloeden (uitkeringsgerechtigden en medisch specialisten).

Het beleidspakket van het CDA vermindert de werkgelegenheid in de sector overheid met 48 000 in 2015 ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt inclusief het beleidspakket van het CDA uit op 1¾% per jaar, tegen ¾% per jaar in het basispad van de Economische Verkenning 2011-2015. In de zorg daalt de werkgelegenheid door het beleidspakket van het CDA met 10 000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad.

Tabel 3.3 Werkgelegenheidseffecten collectieve sector, beleidspakket CDA, 2011-2015

	Uitgangspositie	Basispad	Effect	Pad incl.	Basispad	Pad incl.
	2010	2011-2015	2011-2015	2011-2015	2011-2015	2011-2015
	niveau	mutatie	mutatie	mutatie	mutatie	mutatie
	dzd arbeidsjaren				% per jaar	
Openbaar bestuur	577	- 37	- 32	- 70	- 1¼	- 2½
w.v. rijk ^a	74	- 6	- 7	- 13	- 1½	- 3¾
lokaal bestuur	176	- 27	- 20	- 47	- 3¼	- 6
Overig	327	- 5	- 5	- 10	- ¼	- ¾
Veiligheid	89	- 2	- 8	- 10	- ½	- 2½
Defensie	61	- 2	- 4	- 6	- ¾	- 2¼
Onderwijs	344	2	- 4	- 1	0	0
Sector overheid	1071	- 40	- 48	- 88	- ¾	- 1¾
Zorg	926	150	- 10	140	3	2¾
Overheid en zorg	1997	110	- 58	51	1	½

^a Exclusief veiligheid en defensie.

Belastingen en sociale premies

Het CDA verlaagt de collectieve lasten met per saldo 2 mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015. Dit is de ex ante verlaging van collectieve lasten, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. Verder is deze verlaging gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen. De belastingdruk verschuift vooral naar milieubelastingen.

Het CDA verhoogt de **milieubelastingen** met 2¼ mld euro. De lasten stijgen vooral door de vervanging van de verpakkingenbelasting door een CO₂-productenbelasting (1 mld euro), en door verhoging van de energiebelastingen op aardgas (½ mld euro).

Het CDA verlaagt de **lasten op inkomen en arbeid** per saldo met $3\frac{1}{2}$ mld euro. Dit is de voor financieringsverschuivingen gecorrigeerde verlaging. De netto verlaging is de resultante van $6\frac{3}{4}$ mld euro verlichting en $3\frac{1}{2}$ mld euro verzwaring. De grootste lastenverlichtingen betreffen de verlaging van tweede schijf van de loon- en inkomstenheffing met 2%-punt ($1\frac{1}{2}$ mld euro), de verlaging van de ww-premie, samenhangend met de beperking van de maximale ww-duur ($1\frac{1}{4}$ mld euro). De grootste verzwaring betreft de loondoorbetaling bedrijven ww ($\frac{1}{2}$ mld euro). De regelingen voor spaarloon en levensloop worden lastenneutraal omgezet in de vitaliteitsregeling.

Het CDA verlaagt de **lasten op vermogen en winst** per saldo met $1\frac{1}{4}$ mld euro. De vennootschapsbelasting wordt verlaagd door invoering van een vermogensaftrek ($1\frac{1}{2}$ mld euro), gedeeltelijke gefinancierd door beperking verliesverrekening buitenlandse filialen en beperking van de renteaftrek ($\frac{1}{2}$ mld euro).

Het CDA verhoogt de **overige belastingen** met $\frac{1}{4}$ mld euro, vooral door verhoging van de tabaksaccijns ($\frac{1}{4}$ mld euro).

Tabel 3.4 Belastingen en sociale premies in beleidspakket CDA, 2011-2015 (mld euro, prijzen 2010)

	Basispad	Lasten- verzwaring	Lasten- verlichting	Netto lasten- verzwaring	Basispad plus beleidspakket
Milieu	$\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$	0	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{2}$
Inkomen en arbeid	$7\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{2}$	$-6\frac{3}{4}$	$-3\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{4}$
Vermogen en winst	2	$\frac{1}{2}$	$-1\frac{3}{4}$	$-1\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$
Overig	0	$\frac{1}{4}$	0	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$
Totaal lastenmaatregelen (gecorrigeerd)	10	$6\frac{1}{2}$	$-8\frac{1}{2}$	-2	8
w.v. huishoudens	$5\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$-5\frac{1}{4}$	$-\frac{3}{4}$	5
Bedrijven	$4\frac{1}{4}$	2	$-3\frac{1}{4}$	$-1\frac{1}{4}$	3
Financieringsverschuivingen	$-4\frac{1}{2}$	$-\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{2}$	-2
Totaal EMU-relevante lasten	$5\frac{1}{2}$	$6\frac{1}{4}$	$-5\frac{3}{4}$	$\frac{1}{2}$	6

3.2 Koopkracht en winst

Het beleidspakket van het CDA vermindert het nominaal beschikbaar inkomen van huishoudens met $3\frac{1}{2}$ mld euro ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015 (zie tabel 3.5). Dit is het ex ante effect, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. De gemiddelde koopkrachtmutatie valt hierdoor een $\frac{1}{4}\%$ per jaar lager uit dan in het basispad.

De belangrijkste maatregelen die de macrokoopkracht verbeteren zijn: de verlaging van het tarief in de tweede schijf met 2%-punt en de koppeling van de aow aan het bruto minimumloon in plaats van de netto koppeling aan het sociaal minimum. De belangrijkste maatregelen die de macrokoopkracht verslechteren zijn: de beperking van de zorgtoeslag, de afbouw van de aow-tegemoetkoming en de beperking van de kinderopvangtoeslag.

Beleidsmatig effect op koopkracht	- 3½
w.v. lastenmaatregelen	¾
uitgavenmaatregelen	- 4
Beleidsmatig effect op winst	1
w.v. lastenmaatregelen	1¼
uitgavenmaatregelen	- ½

De effecten zijn niet gelijk over de inkomens verdeeld, omdat een aantal belangrijke maatregelen beperkte groepen betreffen. De beperking van de zorgtoeslag treft vooral de lagere en middeninkomens. De koppeling van uitkeringen (exclusief de aow) aan de inflatie, de afbouw van de dubbele algemene heffingskorting in het sociaal minimum voor de bijstand en de verlaging van de huurtoeslag boven de kwaliteitskortingsgrens treffen lagere inkomens. De koopkracht van 65-plussers verslechtert door de afbouw van de aow-tegemoetkoming en de bevrozing van de ouderenkorting, maar zij worden deels gecompenseerd door de koppeling van de bruto aow aan het bruto minimumloon in plaats van de bestaande netto-nettokoppeling. De doelgroep voor de (aanvullende) alleenstaande ouderkorting wordt beperkt tot alleenstaande ouders met kinderen tot 12 jaar. De leeftijdsgrens voor de alleenstaande ouderkorting is nu 27 jaar, die voor de aanvullende alleenstaande ouderkorting is nu 16 jaar. Alleenstaande ouders profiteren niet van de verhoging van het kindgebonden budget voor het eerste kind, omdat de alleenstaande ouderkorting met hetzelfde bedrag verlaagd wordt.

Het verschil tussen netto loon en netto uitkering neemt toe door de achterblijvende indexatie van de uitkeringen en de aanpassing van het sociaal minimum voor de bijstand.

De winst voor bedrijven stijgt door het beleidspakket van het CDA met 1 mld euro ten opzichte van het basispad. De feitelijke winst neemt waarschijnlijk minder toe, doordat de verandering in de lasten en subsidies voor bedrijven veelal wordt doorberekend in de afzetprijzen. De belangrijkste maatregelen die de totale winst van bedrijven verbeteren zijn: de lagere ww-premies door de beperking van de ww-duur tot 1 jaar, de verlaging van de vennootschapsbelasting door de invoering van een vermogensaftrek/bijtelling en de verhoging van de wbo. De belangrijkste maatregelen die de totale winst verslechteren zijn: de omzetting van de verpakkingenbelasting in een CO₂-productenbelasting, de verplichting tot loondoorbetaling gedurende de eerste zes maanden na ontslag, de verhoging van de energiebelasting op aardgas en de beperking van de verliesverrekening van buitenlandse filialen.

3.3 Structurele werkgelegenheid

Het programma van CDA impliceert enkele hervormingen van instituties van de arbeidsmarkt. De maximale duur van de ww-uitkering wordt verlaagd en werkgevers worden verplicht tot een periode van loondoorbetaling na ontslag. De aow-leeftijd wordt verhoogd. Daarnaast stimuleren fiscale maatregelen de werkgelegenheid. De werkgelegenheid neemt toe met 4% en de werkloosheid neemt af met 1%-punt.

De beperking van de maximale duur van een ww-uitkering leidt tot een toename van de werkgelegenheid met $\frac{3}{4}$ %. Daarnaast worden werkgevers bij ontslag verplicht tot een periode van loondoorbetaling van maximaal 6 maanden. Door de kosten van ontslag houden werkgevers meer rekening met de maatschappelijke kosten die ze veroorzaken bij het ontslaan van werknemers. De stijging van de loonkosten voor werkgevers wordt beperkt door anticumulatie met de ontslagvergoeding. De maatregelen leiden tot een afname van de werkloosheid van $\frac{1}{2}$ %.

De omvorming van de wsw-regeling naar loondispensatie, de beperking van de wajong tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikten en het afbouwen van de dubbele algemene heffingskorting in het sociaal minimum leiden tot 1% hogere werkgelegenheid.

De fiscale maatregelen leiden tot een stijging van de werkgelegenheid van $\frac{1}{2}$ %, terwijl de werkloosheid met $\frac{1}{4}$ %-punt daalt. Door een beperkte toename van premies en een beperking van de toename van de zorgtoeslag neemt de marginale druk af. Door deze afname neemt de netto beloning voor arbeid toe; dat stimuleert het arbeidsaanbod en de werkgelegenheid. Verder wordt het tarief van de tweede schijf verlaagd, hierdoor neemt de werkgelegenheid toe.

De stijging van de aow- en pensioenleeftijd wordt verondersteld ook de maatschappelijke norm voor de uitredleeftijd te verhogen. Men werkt hierdoor langer door. De verhoging van de aow-leeftijd leidt tot een stijging van de werkgelegenheid met 1%. Het effect van de maatregel op de werkloosheid is gering.

De vennootschapsbelasting wordt gewijzigd door een beperking van de renteaftrek en een invoering van een vermogensaftrek. Dit heeft een licht positief effect op de werkgelegenheid.

Onderwijsbeleid, zoals teambeloning van leraren, uitbreiding van voor- en vroegschoolse educatie en bijscholing van vmbo-leraren, leidt structureel tot een hoger opleidingsniveau en daarmee tot een opwaarts effect op de werkgelegenheid van $\frac{1}{2}$ %.

3.4 Houdbaarheid van de overheidsfinanciën

Het CDA-programma verbetert de houdbaarheid met 5,1% bbp. Hiermee wordt in één kabinetsperiode de houdbaarheidsopgave van $4\frac{1}{2}$ % bbp volledig ingevuld.¹² Een groot deel van de verbetering van de houdbaarheid wordt gerealiseerd door middel van een verbetering van het EMU-saldo met 2,8 % bbp in de komende kabinetsperiode. De structurele maatregelen die het

¹² Bij de bepaling van het houdbaarheidstekort is geen rekening gehouden met een verdere oploop van de zorgtoeslag als gevolg van hogere zvw-premies door vergrijzing voor de periode na 2015. Inclusief deze oploop valt het houdbaarheidstekort 0,4%-punt hoger uit.

CDA-programma bevat om de houdbaarheid te verbeteren, zijn onder andere een verhoging van de aow-leeftijd naar 67 jaar en ombuigingen bij de langdurige zorg. Daarnaast zorgt ook de verbetering van de werkgelegenheid voor extra belastinginkomsten waardoor de houdbaarheid verbetert.

De verbetering van de houdbaarheid gaat gepaard met ombuigingen en/of lastenverzwaring. Hierdoor daalt het netto profijt, het saldo van baten van overheidsbestedingen minus belastingen en premies. Het netto profijt verslechtert in de loop der jaren, doordat een deel van de CDA-maatregelen, zoals de hervorming van de aow, een lange aanloopfase kennen. Daardoor daalt het gemiddelde netto profijt in de periode 2016-2040 meer dan dat in 2011-2015. In de periode na 2040 zijn geen additionele maatregelen nodig om de begroting houdbaar te maken. Integendeel, bij het netto profijt van na 2040 wordt een intensivering ingezet, die mogelijk is doordat het CDA-programma ruim aan de houdbaarheidsopgave voldoet. Hierdoor valt de daling van het netto profijt in deze periode lager uit dan die in de periode 2016-2040.

Tabel 3.6 Effect op houdbaarheid en netto profijt, CDA	
	% bbp
Verbetering EMU-saldo 2015	2,8
Verbetering houdbaarheid	5,1
w.v. aow en pensioenen	0,7
woningmarkt	0,1
zorg	0,6
zorgtoeslag	0,1
werkgelegenheidsstijging, excl. effect aow en woningmarkt	0,9
Verandering netto profijt	
2011 – 2015	– 1,6
2016 – 2040	– 4,7
2041 en verder ^a	– 4,3

^a Inclusief resterende houdbaarheidsopgave na 2040.

3.5 Bereikbaarheid

Maatregelen

Ten aanzien van bereikbaarheid neemt het CDA de volgende maatregelen:

- Invoering van een vlakke heffing (kilometerprijs) voor het personenautoverkeer waarbij de helft van de vaste autobelastingen (mrb en bpm) wordt omgezet in een kilometertarief van 4 à 5 ct/km. Daarbij kiest de partij voor een eenvoudiger systeem waarvan de uitvoerings- en exploitatiekosten naar verwachting ruim acht keer zo laag zijn in de periode 2011-2015 dan opgevoerd door het platform Anders Betalen voor Mobiliteit.

- Invoering van een kilometerprijs voor het bestel- en vrachtverkeer van gemiddeld 1 ct/km. Ook voor deze voertuigcategorieën geldt dat de helft van de vaste autobelastingen (mrb) wordt omgezet in een kilometertarief.
- Beter treinaanbod door openbare aanbesteding van het hoofdrailnet. Hoewel de hoogte van de efficiencywinst moeilijk te voorspellen is, kiest het CDA ervoor om een gedeelte van deze winst in te zetten voor kwaliteitsverbetering.

Daarnaast neemt het CDA nog een aantal andere maatregelen die niet konden worden meegenomen bij het bepalen van de bereikbaarheidseffecten. Deze maatregelen zullen het beeld van de bereikbaarheidseffecten echter niet fundamenteel veranderen. Het gaat daarbij om maatregelen als:

- Besparing door efficiencyverbetering bij beheer en onderhoud van infrastructuur.
- Het verplicht openbaar aanbesteden van het openbaar vervoer in de drie grote steden. De te bereiken efficiencywinst wordt aangewend om het EMU-saldo te verbeteren. De ov-kwaliteit in de drie grote steden blijkt gelijk.
- Het aanscherpen van de CO₂-toeslag op de bpm voor personenauto's.
- Het verder differentiëren van de fiscale bijtelling voor leaseauto's.
- Het beperken van de geluidhinder op Schiphol.

Effecten

Het CDA kiest voor een vlakke kilometerheffing (d.w.z. niet gedifferentieerd naar bijvoorbeeld milieukeurmerken van het voertuig). De manier waarop de partij de kilometerbeprijzing wil vormgeven is nog niet geheel uitgewerkt. Het CDA denkt aan een certificering van de kilometerteller bij de apk; afrekening op basis van jaarlijks opgenomen kilometerstanden. Voor de in het buitenland verreden kilometers wil de partij een forfaitaire oplossing (een vaste aftrek). De systeemkosten van de beprijzingsvariant die het CDA voorstelt zijn erg onzeker.

De bovengenoemde maatregelen leiden tot een afname van het autogebruik van 10 à 15%. Het aantal vrachtautokilometers daalt in zeer geringe mate. Het aantal ov-kilometers neemt met 5 à 10% toe. Om deze percentages in perspectief te plaatsen: het autogebruik ligt thans - gemeten in gereisde kilometers - een factor zes hoger dan het ov-gebruik.

Tabel 3.7 Verandering in bereikbaarheid in 2020 t.o.v. basispad, CDA (structurele effecten, zie bijlage J.4)**Verkeerseffecten^a**

Autogebruik	- 10 à - 5% ^b
OV-gebruik	+ 5 à 10%
Voertuigverliesuren	- 35 à - 40% ^b

Welvaartseffecten

Reistijdbaten	+ 1¼ mld euro/jaar
Mobiliteitsverlies door minder autogebruik	- ½ mld euro/jaar

^a Auto- en ov-gebruik gemeten in reizigerskilometers per jaar. In het basispad is het autogebruik gelijk aan 150 mld reizigerskilometers per jaar, het ov-gebruik is gelijk aan 25 mld reizigerskilometer per jaar. Voertuigverliesuren: extra reistijd voor weggebruikers door wachttijd in files.

^b Omdat er nog weinig onderzoek is gedaan naar de vormgeving die het CDA kiest voor de invoering van een km-heffing, zijn de effecten op de voertuigverliesuren en het autogebruik met een grotere onzekerheid omgeven in verhouding tot de resultaten bij andere partijen.

Door de afname van het autogebruik verbetert de doorstroming over de weg waardoor het aantal uren dat weggebruikers in de file staan, uitgedrukt in voertuigverliesuren, daalt met 35 à 40%. De verbetering van de doorstroming en het feit dat mensen daardoor sneller op hun plaats van bestemming zijn, leiden tot reistijdbaten van circa 1¼ mld euro per jaar. Deze bereikbaarheidsbaten treden voornamelijk op bij het wegverkeer. De kilometerprijs leidt ook tot vraaguitval bij het wegverkeer. Hierdoor nemen namelijk de variabele reiskosten toe, waardoor automobilisten afzien van sommige verplaatsingen, dan wel een bestemming (bijvoorbeeld: werk) dichterbij huis zoeken. Deze daling van het autogebruik resulteert in een welvaartsverlies van circa ½ mld euro per jaar.

3.6 Energie en klimaat

In de voorstellen van het CDA dragen alle sectoren bij aan emissiereductie. Ook bevordert het CDA de opwekking van hernieuwbare energie. De maatregelen omvatten zowel verplichtingen als kredietfaciliteiten, een kilometerbeprijzing en een verhoging van de energiebelasting voor bedrijven. Het CDA wil tevens een tweede kerncentrale in Borssele mogelijk maken. De maatregelen leiden tot een toename van het aandeel hernieuwbare energie met 7%-punt en een afname van de CO₂-emissie met 34 tot 38 Mton ten opzichte van het basispad (tabel 3.8). Hiervan wordt 25 tot 27 Mton gerealiseerd in de ETS-sector. Omdat deze emissies begrensd worden door het Europese emissieplafond heeft een afname in Nederland geen effect op de totale emissie in Europa.

Tabel 3.8 Verandering in 2020 in het aandeel hernieuwbare energie en de reductie van broeikasgassen ten opzichte van het basispad, CDA^a

	Hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen (Mton CO ₂ -eq)		
	Aandeel in eindgebruik (%) ^b	Totaal	Niet-ETS-sector ^c	ETS-sector ^d
Nederland totaal	7	34 tot 38	10	25 tot 27
w.v. gebouwde omgeving		0	0	0
energiesector		5 tot 7	0	5 tot 7
hernieuwbare energie ^e		19	2	18
Verkeer		3	3	0
Industrie		6 tot 8	5	2
Overig		1	1	0

^a Cijfers zijn op hele Mtonnen afgerond. Daardoor kan de optelling van ETS en niet-ETS en van de sectoren maximaal 1 Mton afwijken van de totaalcijfers.

^b De Europese doelstelling voor Nederland is een aandeel van 14% hernieuwbaar in het eindgebruik in 2020. In het basispad wordt een aandeel van 7% gerealiseerd.

^c De emissie in de niet-ETS sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: met name gebouwde omgeving en verkeer. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is 16% reductie in 2020 ten opzichte van 2005. Dit komt overeen met een emissieplafond van 99 Mton CO₂-equivalent. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector geraamd op 102 Mton CO₂-eq.

^d De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de ETS-sector geraamd op 116 Mton CO₂-eq.

^e Inclusief biobrandstoffen bij verkeer.

De reducties van broeikasgasemissies treden vooral op door de verhoging van het aandeel hernieuwbare energie en door maatregelen in de energiesector en de industrie. Maatregelen in het verkeer dragen in mindere mate bij aan de reductie van broeikasgassen. De concrete maatregelen die vooral aan de emissiereductie bijdragen zijn:

- Een hybride leveranciersverplichting om in 2020 een aandeel van 14% duurzame energie te leveren (zie bijlage J.6), en verhoging van het aandeel biobrandstoffen in verkeer van 10 naar 14% in 2020. Het CDA wil het aandeel hernieuwbare energie mede realiseren door de aankoop van hernieuwbare energie (certificaten) in het buitenland.¹³ Een substantiële verhoging van het aandeel hernieuwbare energie en van het aandeel biobrandstoffen vergen de inzet van veel biomassa. Het gebruik van biomassa voor hernieuwbare energie in de vorm van reststromen uit de agrarische productieketen kan leiden tot concurrentie met andere toepassingen (bijvoorbeeld veevoer). Import van geteelde biomassa legt een extra beslag op agrarische grond in het buitenland. Hierdoor kan ter plaatse verlies van biodiversiteit en concurrentie met voedselproductie optreden, en kunnen extra broeikasgasemissies plaatsvinden. De negatieve effecten worden groter naarmate meer landen ambitieuze doelstellingen voor bio-energie formuleren. Bestaande EU-duurzaamheidscriteria dekken de indirecte negatieve effecten onvoldoende af. Bij verscherping van de criteria zal het aanbod van biomassa afnemen.

¹³ Hierdoor zijn de kosten voor hernieuwbare energie lager. Het effect van de handel op de binnenlandse emissiereductie van broeikasgassen, NO_x en SO₂ is echter niet verdisconteerd.

- Het mogelijk maken van een nieuwe kerncentrale. Conform de planning van energiemaatschappij Delta is uitgegaan van de komst van een nieuwe kerncentrale met een elektrisch vermogen van 1800 tot 2500 MW, die in 2018 gaat produceren. Daardoor gaan met name gascentrales en in mindere mate kolencentrales minder elektriciteit produceren. Dit wordt nader toegelicht in bijlage J.5.
- Geen emissieruimte meegeven als in 2013 de procesemissies van chemiebedrijven naar het Europese emissiehandelssysteem (ETS) overgaan. Deze maatregel leidt tot een verruiming van het emissiedoel voor de niet-ETS-sector met 4,7 Mton. De feitelijke emissiereductie vindt plaats binnen de Europese ETS-sector.¹⁴
- Een kilometerbeprijzing voor personenauto's. De vaste belastingen – de motorrijtuigenbelasting en de BPM op de aanschaf van auto's – worden hierbij zodanig omgezet in de kilometerprijs dat de gemiddelde lasten voor de automobilisten gelijk blijven.

Het voorgestelde maatregelenpakket van het CDA is toereikend om de EU-verplichtingen voor hernieuwbare energie en de emissiereductie in de niet-ETS-sector te realiseren.

De invoering van een hybride leveranciersverplichting voor hernieuwbare energie vervangt de huidige sde-subsidie. Dit levert een bezuiniging op van 0,5 mld euro in 2020. Daartegenover staat een toename van de lasten voor bedrijven en gezinnen als gevolg van de hybride leveranciersverplichting. Deze lasten nemen toe met 2,1 mld euro in 2020.

De neveneffecten van de voorgestelde energie- en klimaatmaatregelen op luchtverontreinigende emissies zijn weergegeven in tabel 3.9. Met name de energie- en klimaatmaatregelen in de elektriciteitssector dragen bij aan de reductie van stikstofoxiden (NO_x) en zwaveldioxide (SO₂). Zowel de toename van hernieuwbare energie als een nieuwe kerncentrale leiden tot minder draaiuren van elektriciteitscentrales, waardoor minder fossiele brandstof nodig is en de emissies van NO_x en SO₂ afnemen. Daarnaast levert de verhoging van de energiebelasting in combinatie met de handhaving van de regelgeving voor Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) een bijdrage aan de reductie van NO_x. De maatregelen voor het verkeer dragen eveneens bij aan de reductie van de NO_x-emissie, en hebben daarnaast een gunstig effect op de emissie van fijnstof.

¹⁴ Zie: Daniëls, B.W. en H.E. Elzenga (coörd.), 2010, Aanvullende beleidsopties Schoon en Zuinig, ECN-E--10-015.

	NO _x (kton)	SO ₂ (kton)	Fijnstof (kton)
Basispad	185	46	29
Effect Nederland totaal	- 12,4	- 2,4	- 0,2

^a Reductie in 2020 van de emissie van luchtverontreinigende stoffen ten opzichte van het basispad als gevolg van de energie- en klimaatmaatregelen. Voor fijnstof zijn uitsluitend de effecten van de maatregelen voor verkeer geanalyseerd

3.7 Landbouw, natuur en landschap

Algemeen beeld

Het CDA zet sterk in op technologische oplossingen om te voldoen aan eisen voor milieu en dierwelzijn, en om de productie te verduurzamen. Zo stelt het CDA kwantitatieve doelen per deelsector voor mestverwerking en -vergisting; deze zijn niet geanalyseerd omdat het CDA niet aangeeft hoe ze deze doelen wil bereiken. De inzet voor natuur en landschap ligt in lijn met het huidige beleid. Voor de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) wordt sterker dan in het huidige beleid ingezet op functiecombinaties, zoals tussen landbouw en natuur. Hierdoor krijgt het agrarisch natuurbeheer een grotere rol om natuurkwaliteit te verwezenlijken.

	Eenheid	
Emissiereductie NH ₃	-- - 0 + ++ ^a	0/+
Milieucondities voor natuur	-- - 0 + ++	0
Natuurkwantiteit	-- - 0 + ++	0
Natuurkwaliteit	-- - 0 + ++	0
(Nationale) landschappen	-- - 0 + ++	0
Economie landbouwsector	-- - 0 + ++ ^b	0
Saldo overheidsinkomsten en -uitgaven	mld euro	+ 0,05

^a 0/+ : 0-2 kton; + : 2-10 kton; ++ : > 10 kton.
^b 0 : - 25 - + 25 mln €; - : 25-300 mln €; -- : > 300 mln €.

Effecten op milieudruk door landbouw

Door de voorgestelde maatregelen neemt de milieudruk op natuur niet of nauwelijks af in vergelijking met het basispad. Het effect van het voortzetten van het systeem van dierrechten is beperkt, omdat in het basispad de veestapel krimpt door marktontwikkeling en toenemende kosten voor milieumaatregelen. Behoud van dierrechten is wel een extra slot op de veestapel in geval van ontwikkelingen die niet zijn meegenomen in het basispad. De ammoniakuitstoot neemt met maximaal 2 kiloton af (2%).

Effecten op natuur en landschap

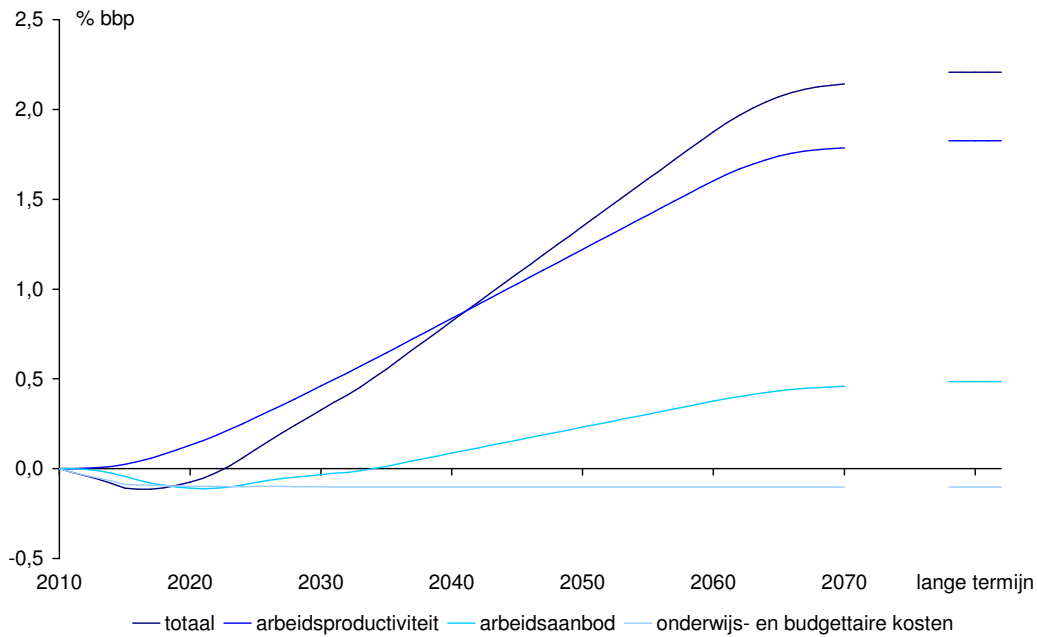
Door agrarisch natuurbeheer meer in te zetten voor de realisatie van de EHS, zal het tempo van EHS-realisatie afnemen. Realisatie van de EHS is in de afgelopen paar jaar door middel van verwerving sneller verlopen dan via agrarisch- en particulier natuurbeheer. De natuurkwaliteit zal nagenoeg onveranderd blijven. Een aantal op de landbouw gerichte maatregelen hebben een positief effect op de milieucondities voor natuur en daarmee eveneens op de natuurkwaliteit. Maar omdat er minder EHS-gronden worden verworven, blijft de aanpak van verdroging achter bij de aanpak in het basispad. De versterkte inzet op peilbeheer in veenweidegebieden (antiverdrogingsbeleid) werkt positief door op de agrarische natuurwaarden, maar minder op de kwaliteit van natuurgebieden. Het vervlechten van wonen en werken in het landelijke gebied zal de natuur- en milieukwaliteit niet ten goede komen, omdat deze maatregel gepaard gaat met versoepeling van de milieuwetgeving en een versterkte gezonde recreatieve ontsluiting van groene gebieden. Wel verschaffen deze maatregelen burgers meer toegang tot groene gebieden. Tevens wil het CDA meer recreatief gebruik van natuur buiten de EHS en de Nationale landschappen mogelijk maken. Hierdoor verbetert de toegankelijkheid van de natuurgebieden. In het basispad is sprake van een financieel tekort voor het beheer van landschapselementen. De door het CDA voorgestelde fondsvorming uit regionale landschapsfondsen kan dit tekort verminderen, waardoor het beheer - en daarmee de landschapskwaliteit - toeneemt. Per saldo leiden de voorstellen voor natuur en landschap niet tot een afwijking van het basispad.

3.8 Onderwijs en innovatie

Onderwijs

Het CDA intensiveert voor 0,7 mld euro en bezuinigt voor 1,2 mld euro op het onderwijs, per saldo een bezuiniging van 0,4 mld euro. Voor prestatiebeloning van leraren in het primair en voortgezet onderwijs wordt 0,25 mld euro uitgetrokken, het budget voor vroeg- en voorschoolse educatie (vve) wordt uitgebreid met 0,15 mld euro en aan extra scholing van leraren in het VO besteedt het CDA 0,1 mld euro. Studenten die langer dan een jaar boven de nominale studieduur studeren moeten het instellingscollegegeld betalen (- 0,4 mld euro). Verder bezuinigt het CDA 0,25 mld euro op het mbo, door het verkorten en intensiveren van mbo-opleidingen en het verminderen van het aanbod van opleidingen.

Van de intensiveringen is 0,5 mld euro kansrijk, zie daarvoor in bijlage K.1. Van deze maatregelen zijn de effecten op het onderwijs geanalyseerd, volgens de methodologie uit bijlage J.7. De resultaten staan samengevat in figuur 3.2.

Figuur 3.2 Effecten van onderwijsmaatregelen CDA op bbp

Op lange termijn is het totale effect door de CDA-maatregelen 2¼% bbp. Vooral de effecten van prestatiebeloning voor leraren zijn groot. De beloning prikkelt leraren tot beter onderwijs, waardoor de toetscores van hun leerlingen toenemen en de kans dat deze leerlingen doorstromen naar een vervolgopleiding stijgt. Ook het vergroten van het bereik van de vve en meer bijscholing voor leraren hebben een positief effect op de onderwijsuitkomsten.

Wetenschappelijk onderzoek en innovatie

Het CDA¹⁵ bezuinigt op fundamenteel onderzoek door in te zetten op meer efficiëntie als gevolg van samenvoeging van publieke onderzoeksinstituten met universiteiten. Het welvaartseffect hiervan is niet bekend. De partij verandert de omvang van de innovatiesubsidies nauwelijks. Wel worden de budgetten van de wbo en de Innovatie Prestatie Contracten vergroot en de themaspecifieke subsidies voor een deel geschrapt. Zodoende verschuift het CDA het beleid in de richting van een meer generiek instrumentarium. De wbo wordt zo ingericht dat de behandeling van het mkb en grootbedrijf meer gelijk is. Deze veranderingen zijn kansrijk vergeleken met het huidige beleid. De partij verlengt de regeling om r&d-onderzoekers bij het bedrijfsleven tijdelijk onder te brengen bij publieke onderzoeksinstituten.

3.9 Woningmarkt

Het woningmarktprogramma van het CDA laat de fiscale subsidiëring van koopwoningen ongemoeid. Wel voorziet het in een aanpassing van de huursector. Het CDA verruimt in de

¹⁵ Voor een verklaring van de terminologie, zie bijlage J.8 over innovatie.

volgende kabinetsperiode de maximale jaarlijkse huurstijging en verhoogt de maximaal redelijke huur. Hierdoor stijgen de huren tussen 2011 en 2015 met 1,5%-punt boven de inflatie. Dit ligt 0,5%-punt boven de in het basispad veronderstelde structurele huurstijging bij ongewijzigd beleid. Door de woz-waarde voor 20% op te nemen in het woningwaarderingssstelsel variëren huurprijzen enigszins met plaatselijke marktomstandigheden.

De bevrozing van de liberalisatiegrens betekent dat een groter deel van de huurwoningen in het geliberaliseerde segment terecht komt. Dit heeft op zichzelf nauwelijks effect op de gemiddelde huurprijs. Dit komt omdat ook in het geliberaliseerde segment van de huurmarkt de gemiddelde huurprijs in veel gevallen lager is dan de maximaal redelijke huur die op basis van het woningwaarderingssstelsel zou mogen worden gevraagd. Bij gebrek aan een prikkel die verhuurders zou motiveren om de huren te doen stijgen, wordt verondersteld dat verhuurders hun gedrag niet aanpassen en de huur niet stijgt.

Wel vervalt de huurtoeslag voor woningen die hierdoor geliberaliseerd worden. Dat gebeurt echter pas als de woning verhuurd wordt aan een nieuwe bewoner. Zittende huurders van wie de woning in het geliberaliseerde segment terecht komt, behouden hun recht op huurtoeslag. Het CDA beperkt de huurtoeslag verder door de kwaliteitskorting te verhogen.

Ten slotte bestrijdt het CDA het oneigenlijk gebruik van de huurtoeslag door de huurprijzen op te nemen in de woz-administratie. Dit leidt tot een besparing van 50 mln euro in 2015.

Tabel 3.11 Woningmarkteffecten CDA		2015	Structureel % bbp
Welvaartswinst			0,1
Effect op Rijksbegroting			0,1
		Verschil met basispad in %	
Prijsmutatie koopwoningen		- 0,7	- 1,0
Mutatie netto huur		4,9	5,3
Mutatie consumptie koopwoningen			- 0,6
Mutatie consumptie huurwoningen			3,1
			% huurwaarde
Subsidiepercentage koopsector			25,1

De voorstellen van het CDA leiden tot een stijging van de huren. Deze hogere huren maken het aantrekkelijker om te investeren in huurwoningen, waardoor er meer nieuwe huurwoningen worden gebouwd. Hierdoor vermindert het rantsoeneringsprobleem op de huurwoningmarkt en stijgt de consumptie van huurwoningdiensten.

Door de maatregelen van het CDA stijgt de maatschappelijke welvaart met 0,1% van het bbp (½ mld euro). Dit komt met name ten goede aan verhuurders die hogere huuropbrengsten ontvangen en aan het Rijk dat bespaart op de uitgaven aan de huurtoeslag. De welvaart van huishoudens blijft gelijk.

3.10 Zorg

Bij de curatieve zorg wil het CDA de doelmatigheid verder vergroten langs de lijnen geschetst in variant B van het heroverwegingsrapport 11 over de curatieve zorg. Dat betekent dat de zorgverzekeraars volledig risicodragend worden, maar ook meer instrumenten krijgen om hun taak als marktpartij waar te maken, vooral door een sterke uitbreiding van het vrij onderhandelbare B-segment van de ziekenhuiszorg. Ook wordt de rol van de markt vergroot doordat zorgaanbieders privaat kapitaal mogen aantrekken, met medezeggenschap en winstuitkering. Verder versterkt het CDA de positie van de Raad van Bestuur van ziekenhuizen ten opzichte van de medisch specialisten en zet het een wettelijke rem op topinkomens in de zorg, zowel voor medisch specialisten als voor bestuurders. De kwaliteit van de zorgverlening wordt vergroot door de oprichting van een kwaliteitsinstituut, dat kwaliteitsverschillen ook beter inzichtelijk maakt.

Het CDA beperkt het collectief verzekerde pakket. Naast een stringenter beleid bij het toelaten van behandelingen en geneesmiddelen worden onder andere dbc's voor een geringe ziektelast geschrapt. In plaats van de verhoging van het eigen risico zvw van 210 euro naar 775 euro in 2015 uit het basispad kiest het CDA voor een kleine verhoging naar 230 euro. Daarnaast worden in de ggz, bij fysiotherapie en in de tandartszorg enkele additionele eigen bijdragen ingevoerd.

Bij de langdurige zorg kiest het CDA voor een stelsel dat sterk lijkt op de variant Eigen Regie, zoals beschreven in het heroverwegingsrapport 12 over de langdurige zorg. Enkele functies worden overgeheveld naar een ander domein. Zo gaan begeleiding en dagbesteding als voorziening over naar de wmo. Gemeenten krijgen hierdoor meer mogelijkheden om maatwerk te leveren en hebben een sterke prikkel om deze zorg scherp in te kopen, wat in potentie leidt tot grotere doelmatigheid. Revalidatiezorg gaat over van de awbz naar de zvw, waar het gezien het kortdurende karakter goed past.

Voor alle andere vormen van awbz-zorg voert het CDA een vouchersysteem in. Cliënten ontvangen op basis van de indicatiestelling een voucher die recht geeft op 90% van de huidige zorgkosten, in plaats van het huidige recht op zorg in natura. Hiermee dienen zij zelf hun zorg in te kopen, waarbij de mogelijke meerkosten voor rekening van de cliënt zijn. Omdat in deze systematiek cliënten direct geconfronteerd worden met de zorgkosten ontstaat een sterke prikkel om de zorg kritisch in te kopen, zowel in termen van prijs als hoeveelheid. Daarom kan een doelmatigheidswinst worden verwacht ten opzichte van de huidige systematiek, die is geraamd op 5%. Ook zal de vouchersystematiek ertoe leiden dat cliënten die extra zorg of service willen

dit zelf kunnen inkopen. De door het CDA voorgestelde vouchers kunnen alleen worden aangewend voor gekwalificeerde zorg. Daarmee zijn de bestedingsmogelijkheden kleiner dan de huidige pgb's, wat remmend werkt op de zorgkosten. Naast het vouchersysteem blijft een inkomensafhankelijke eigen bijdrage bestaan, maar deze wordt verlaagd met 0,8 mld euro ten opzichte van de huidige bijdrage om zo tegemoet te komen in de zorgkosten die cliënten nu gedeeltelijk voor eigen rekening nemen. Naast het vouchersysteem blijft een inkomensafhankelijke eigen bijdrage bestaan, maar deze wordt verlaagd met 0,5 mld ten opzichte van de huidige bijdrage om zo tegemoet te komen in de zorgkosten die cliënten nu gedeeltelijk voor eigen rekening nemen.

Naast deze stelselwijziging beperkt het CDA met enkele maatregelen de zorgaanpak. Zo wordt voor cliënten die gebruik maken van de functie persoonlijke verzorging de gebruikelijke zorg verhoogd met 30 minuten per week, waardoor zij een groter beroep moeten doen op hun netwerk of met eigen middelen de zorg moeten inkopen. Ook wordt minder complexe zorg voor nieuwe cliënten niet langer intramuraal aangeboden. Dit geldt zowel voor de geestelijke gezondheidszorg als voor ouderenzorg. Daarnaast kiest het CDA ervoor de kosten van zorg en wonen te scheiden. Zorginstellingen dienen huur en servicekosten direct bij cliënten in rekening te brengen, die hier via een verlaging van de eigen bijdrage en verhoging van de huurtoeslag voor worden gecompenseerd. Zorginstellingen worden op deze manier geprikkeld zich beter te richten op de woonwensen van cliënten.

Samenvattend kiest het CDA niet voor de sterke verhoging van de eigen betalingen waarmee is gerekend in het basispad van de Economische Verkenning 2011-2015. Het CDA legt de nadruk meer op maatregelen die een doelmatige zorgverlening verhogen en op inperkingen van het collectief verzekerde pakket. Met deze andere invulling komt de collectief gefinancierde zorg in 2015 op nagenoeg hetzelfde bedrag uit als in het basispad. De werkgelegenheid in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2010-2015 met 140 000 arbeidsjaren. Dat is 10 000 minder dan in het basispad.